

MĂSURI ÎNTREPRINSE DE MARELE STAT MAJOR ROMÂN PENTRU APĂRAREA FRONTIEREI DE SUD-VEST A ROMÂNIEI ÎN PRIMĂVARA ANULUI 1941

Căpitan PETRE OPRÎȘ
REVISTA DE ISTORIE MILITARĂ

Asigurarea libertății de navigație pe Dunăre în timpul celei de-a doua conflagrații mondiale a constituit o chestiune vitală pentru statul român. O mare parte din transporturile comerciale ale statelor din Europa centrală și de sud-est se desfășurau pe Dunăre și importanța militară a acestei căi de comunicație a fost sesizată din timp de toate statele europene angajate în război în toamna anului 1939. Interesele statului român au impus în acele momente menținerea neutralității față de conflictul care se declanșase. Condițiile externe erau însă vitregi pe de o parte exista un tratat economic încheiat de România cu Germania în martie 1939 prin care se asigura o piață de desfacere pentru produsele românești cu prețuri relativ bune și o aprovizionare constantă cu produse manufacturate ce nu se puteau fabrica în România – îndeosebi tehnică de luptă modernă și utilaje industriale –, iar pe de altă parte politica externă tradițională a României se sprijinea de două decenii pe alianța cu Franța și Marea Britanie, adversarele Germaniei.

Liderii militari francezi și britanici au încercat în prima parte a anului 1940 să blocheze transportul fluvial al produselor românești către Germania, organizând o acțiune riscantă: sabordarea a două nave în șenalul navigabil de la Porțile de Fier. Acțiunea subversivă a fost descoperită la timp de Serviciul Secret de Informații român și planul aliaților prin care se viola suveranitatea României și i se încălca statutul de neutralitate a fost dejucat.

Înfrângerea suferită de armata franceză în vara anului 1940 a provocat reorientarea politicii externe românești către centrul de putere german în vederea contracarării acțiunilor întreprinse de Uniunea Sovietică, Ungaria și Bulgaria pentru dezmembrarea statului român. Această reorientare a implicat și renegocierea tratatului economic din martie 1939 încheiat cu Germania, fapt care a avut drept urmare creșterea volumului de mărfuri românești exportate în Germania - îndeosebi petrol, cereale și alte materii prime. Importanța economică și militară a Dunării a devenit în acest context și mai pregnantă, iar la Marele Stat Major român s-a înțeles acest lucru .

Pentru organizarea apărării în zona Porților de Fier, Marele Stat Major român a înființat o subdiviziune militară specială în vara lui 1940 denumită "Sectorul Dunărea de Sus"; aceasta cuprindea toate forțele militare terestre și navale de la Cataractele Dunării sub o conducere unică și avea punctul de comandă la Orșova.¹ Conform Ordinului de operații nr.6 din 1 februarie 1941, comandantul Sectorului Dunărea de Sus, comandorul Al. Stoianovici, a stabilit modul de acțiune a forțelor aflate în subordinea sa și a ordonat ca artileria de coastă să interzică prin focul său "*pătrunderea navelor ce au fost semnalate că s-au sustras controlului din stațiunile Turnu Severin și Moldova Veche cu intențiuni de sabotaj, concentrând focul în special în regiunile obligatorii de trecere*".² Secția de tunuri de marină pe pivot calibru 47 mm.(2 piese) amplasată în preajma localității Vir avea misiunea

să someze și să împiedice prin focul său pătrunderea în șenalul navigabil de la Porțile de Fier a navelor care refuzau să fie controlate la stația fluvială Turnu Severin.³ Aceeași misiune a primit-o și bateria de obuziere de marină L.10 cal.120 mm.(4 piese) de la Liubcova. Deschiderea focului de către aceste baterii urma să se facă numai la ordinul comandantului Sectorului Dunărea de Sus, iar în cazul în care unitățile din zonă erau atacate de forțe ostile, se acționa din proprie inițiativă pentru respingerea agresorilor.⁴ Comandamentul Marinei Regale Române a primit în același timp ordin din partea șefului Marelui Stat Major să ia măsuri pentru completarea efectivelor celor două subunități de artilerie de coastă din zona Porțile de Fier după data de 20 februarie 1941, astfel încât acestea să fie capabile să intervină eficient.⁵

Ca urmare a loviturii de stat din Iugoslavia de la 27 martie 1941, prin care generalul Simovici a preluat puterea, înlăturându-i pe regentul Paul și pe președintele Consiliului de Miniștri al Iugoslaviei, Ţvetkovici, Marele Stat Major român a ordonat comandantului Armatei 1 la 28 martie 1941 să constituie imediat un grup de forțe sub comanda Corpului 6 Armată, care să intervină la nevoie pentru paza frontierei româno-iugoslave și apărarea Cataractelor Dunării. Pentru îndeplinirea acestui ordin au fost desemnate o baterie de artilerie din cadrul Regimentului 1 Artilerie al Diviziei 1 Infanterie, aflat la Timișoara, și o baterie de artilerie din cadrul Regimentului 42 Artilerie al Diviziei 19 Infanterie, ce se găsea la Bocșa Montană.⁶ Totodată, Sectorul Dunărea de Sus urma să primească Bateria 1 Artilerie a Regimentului 94 Infanterie/Divizia 19 Infanterie la Orșova, o baterie de artilerie din Regimentul 37 Artilerie/Divizia 19 Infanterie la Cracul Turcului, o secție de artilerie din Regimentul 37 Artilerie aflată în preajma localității Vii și o secție de tunuri de coastă pe pivot cal.47 mm. situată la Stânca.⁷ Subunitățile de artilerie care se aflau la o distanță mai mică de 80 de kilometri de noul dispozitiv de luptă trebuiau să se deplaseze pe jos începând din dimineața zilei de 30 martie, în timp ce restul subunităților se deplasau cu trenul.⁸

În cursul zilelor de 31 martie și 1 aprilie 1941 o delegație a Marelui Stat Major a executat rapid o recunoaștere a Sectorului Dunărea de Sus și a întocmit un raport cu concluzii referitoare la dispozitivul de luptă al unităților din zona inspectată.⁹ Această comisie a propus ca în regiunea Iuți să fie instalată o baterie de tunuri cal.75 mm.din Regimentul 37 Artilerie (4 piese); până la sosirea acestei subunități misiunea de apărare a regiunii urma să fie îndeplinită de o baterie de obuziere "Skoda" cal. 100 mm.md.1934 din Regimentul 37 Artilerie.¹⁰ Totodată, membri delegației au fost de acord cu modul de amplasare în regiunea Coronini-Stânca a unei secții de tunuri de marină cal.47 mm.pe pivot (2 piese) la Stânca, a unei baterii de obuziere de marină L.10 cal.120 mm. pe pivot - amplasată într-o poziție betonată la Liubcova - , a unei secții de tunuri cal.76,2 mm.din Regimentul 1 Artilerie și a unei secții de tunuri cal.75 mm. din Regimentul 37 Artilerie – ambele fiind amplasate la Coronini. În regiunea Porțile de Fier urmau să mai sosească o secție de tunuri lungi cal.105 mm. md.1936 Moto – la Gura Văii – și o secție de tunuri cal.75 mm.din Regimentul 37 Artilerie -la cantonul CFR Vânciorova –, în timp ce o secție de tunuri de marină cal.47 mm.pe pivot se găsea deja la Vir. În rezerva Sectorului, la Orșova, era păstrată o secție de tunuri lungi cal.105 mm. md.1936 Moto, care avea misiunea să acționeze la nevoie împotriva monitoarelor iugoslave ce interveneau în zona Cataractelor Dunării.¹¹

Comisia Marelui Stat Major considera că în asemenea condiții Sectorul Dunărea de Sus era capabil să-și îndeplinească misiunea, iar subunitățile de artilerie de la Cracul Turcului și Dubova - o secție de obuziere de marină L.35 pe pivot cal.120 mm.(2 piese) și o secție de tunuri cal.75 mm.din Regimentul 37 Artilerie¹² - erau puse la dispoziția Marelui Stat Major deoarece din amplasamentele în care se găseau acestea nu puteau îndeplini cu succes misiuni de luptă.

Șeful de stat major al Corpului 6 Armată, colonelul I. Dumitru, a informat Marele Stat Major la 2 aprilie 1941 despre ultimele modificări survenite în zona Porțile de Fier, în conformitate cu propunerile delegației Marele Stat Major, în Raportul operativ nr.3 - înregistrat cu nr.31011/2 aprilie 1941. Astfel, secția de tunuri cal.75 mm.de la Dubova a primit ordin la 1 aprilie să se deplaseze la 6 km.vest Tisovița în cursul nopții de 1/2 aprilie 1941, iar în aceeași noapte au sosit în Sectorul Dunărea de Sus secția de tunuri cal.76,2 mm. din Regimentul 1 Artilerie și bateria de tunuri lungi cal.105 mm. din Regimentul 6 Artilerie Grea, fiind amplasate imediat conform planului întocmit de delegația Marelui Stat Major (o secție de 105 mm. la Gura Văii și una la Orșova).¹³

În dimineața zilei de 6 aprilie 1941, Armata 12 germană a trecut la ofensivă împotriva trupelor iugoslave aflate la frontiera cu Bulgaria. Trei zile mai târziu, Armata 2 germană a declanșat un atac masiv contra trupelor iugoslave ce se găseau în Slovenia, nordul Croației și Voivodina, iar Armata 3 ungară, Corpul motorizat ungar și Armata 2 italiană au intrat în acțiune în nordul Iugoslaviei la 10 aprilie 1941. Generalul Ion Antonescu a refuzat categoric angajarea armatei române în ofensiva declanșată de Puterile Axei, deși făcea parte din această alianță, și a avertizat Berlinul și Roma că nu va permite sub nici o formă ocuparea Banatului sârbesc de către trupele ungare deoarece în acea zonă se găsea o importanta comunitate românească. Hitler a ținut cont de interesul manifestat de aliatul său român și trupele ungare care au invadat Iugoslavia au ocupat doar o parte din Voivodina.

Pentru a preveni o eventuala ripostă disperată a comandamentului armatei iugoslave în zona Cataractelor Dunării, unitățile române din Sectorul Dunărea de Sus au fost alarmate în dimineața zilei de 6 aprilie 1941. La cererea colonelului Basing, comandantul trupelor germane aflate în regiunea Orșova, Marele Stat Major român a aprobat ca artileria Sectorului Dunărea de Sus să deschidă focul și împotriva trupelor iugoslave dispuse în imediata apropiere a Dunării.¹⁴

Ordinul emis de Secția 3 a M.St.M. a fost îndeplinit, în perioada 6-11 aprilie 1941 înregistrându-se, în repetate rânduri, schimburi de focuri între unitățile româno-germane și cele iugoslave de-a lungul Dunării. Artileria română a fost nevoită să deschidă focul la 6 aprilie 1941 împotriva unor șlepuri iugoslave care se îndreptau spre Porțile de Fier, prevenind orice încercare de sabordare a unor nave în șenalul Dunării.¹⁵ Flota militară fluvială românească din zonă - alcătuită dintr-un monitor, două vedete și un grup de apărare subacvatică - , un batalion de infanterie al Regimentului 94 Infanterie dislocat în zonă, subunitățile de artilerie de coastă și terestră, subunitățile de artilerie antiaeriană - o baterie de tunuri A.A. cal.40 mm. "Bofors" (8 piese și două proiectoare) și o subunitate cu 8 mitraliere A.A. - au fost gata în orice moment să intervină.¹⁶

La 10 aprilie 1941 a sosit în zonă încă un monitor din cadrul Flotei Fluviale Regale române și, ulterior, au mai fost aduse un divizion de artilerie din Regimentul 14 Artilerie al

Diviziei 2 Infanterie și o baterie de tunuri lungi cal.105 mm.md.1936 Moto din Regimentul 1 Artilerie Grea.¹⁷

Totodată, la 9 aprilie 1941 s-a constituit un detașament de luptă la sugestia colonelului Basing, unitate care aduna sub ordinele sale batalionul de infanterie dat de Regimentul 94 Infanterie, o baterie de tunuri lungi cal.105 mm., o secție de tunuri cal. 75 mm.FF și o secție de tunuri de coastă cal.47 mm.. Acest detașament avea misiunea să intervină cu foc împotriva forțelor inamice și, la nevoie, batalionul de infanterie trecea la sud de Dunăre, în Iugoslavia, pentru a anihila subunitățile iugoslave dispuse în imediata apropiere a fluviului.¹⁸

Succesul obținut de trupele Axei în Iugoslavia a determinat Secția 3 a Marelui Stat Major român să precizeze la 10 mai 1941 noua misiune a Sectorului Dunărea de Sus în condițiile dispariției forțelor militare iugoslave și au fost retrase din regiune toate subunitățile de artilerie aduse la sfârșitul lunii martie 1941. Pe poziții au mai rămas doar subunitățile de artilerie de coastă fixe - două secții de tunuri de coastă cal.47 mm. și o baterie de obuziere de coastă cal.120 mm.¹⁹

După cucerirea Odesei, Statul Major al Marinei din cadrul Marelui Cartier General a aprobat, conform raportului nr. 3040 din 13 noiembrie 1941 înaintat de Secția 3 a Marelui Cartier General, demontarea și debarcarea a două tunuri navale calibru 47 mm. de pe monitorul fluvial "Katargiu" în localitatea Vir pentru întărirea apărării în zonă, formând împreună cu cele două tunuri de coastă cal.47 mm. existente deja acolo Bateria Vir.²⁰ La 7 decembrie 1941 Secția 3 a Statului Major General al Armatei menționa că Sectorul Dunărea de Sus dispunea de o baterie de obuziere de marină cal.120 mm. la Liubcova, o baterie de tunuri de marină cal.47 mm. la Vir, o secție de șalupe de patrulare (3 șalupe) și de monitorul fluvial "Bucovina".²¹

Graba cu care s-a acționat pentru constituirea ad-hoc a unei grupări de forțe de către Corpul 6 Armată la sfârșitul lunii martie și recunoașterea executată de către delegația Marelui Stat Major în zilele de 31 martie și 1 aprilie 1941 în Sectorul Dunărea de Sus demonstrează faptul că la Marele Stat Major nu a existat un plan întocmit din vreme pentru apărarea cu succes a Cataractelor Dunării sau planul care exista nu era viabil. În consecință, militarii români au fost nevoiți să suplinească printr-o mobilizare deosebită aceste carențe ale Marelui Stat Major și au îndeplinit cu succes misiunea încredințată. Frapează însă modul în care a fost surprins de situația creată în Iugoslavia Marele Cartier General român, faptul că la acel nivel decizional al armatei erau luate în serios iluziile pe care politicienii români ai vremii le vehiculau în declarațiile lor publice în legătură cu prietenia "veșnică" româno-iugoslavă. Din momentul în care interesele majore ale celor două state au devenit divergente, amicitia politică proverbială a disparut și Marele Stat Major s-a trezit "cu ochii în Soare", fiind obligat să improvizeze rapid o apărare mult mai puternică la Cataractele Dunării cu puținele mijloace care se mai aflau la dispoziția sa. Pe de-o parte conducerea armatei de atunci a demonstrat că este capabilă să reacționeze rapid și coerent la situațiile neprevăzute, însă pe de altă parte a ieșit la iveală faptul că un sector strategic fusese neglijat și datorită sentimentalismului indus de politicieni.

Cele două decenii scurse de la întregirea neamului românesc au fost irosite cu nonșalanță de oameni politici lunatici, armata română rămânând nepregătită din toate punctele de vedere, inclusiv în privința unor planuri-ipoteze de luptă viabile, pentru apărarea

în orice moment a intereselor României. Aceștia nu au ținut cont de o regulă elementară: statul a fost alcătuit pentru a asigura îndeplinirea intereselor generale ale membrilor comunității care l-a alcătuit. Statul nu se bazează pe sentimente, ci pe interese. Statul nu este o ființă. Este stat și atât. Nu are prieteni, nu are dușmani, are doar interese. Propagandiștii ideologici de toate culorile ai acestui secol au personificat statul cu ajutorul mijloacelor mass-media profitând de ignoranța politică a maselor de cetățeni, iar disputa ideologică DEMOCRAȚIE - COMUNISM a amplificat exacerbarea calităților și minimalizarea defectelor diferitelor moduri de organizare statală în funcție de culoarea politică a regimurilor aflate la putere la un moment dat.

NOTE:

1. Arhivele Militare Române, Fond Microfilme, Rola F II 1.814, Dosar 535, c.708.
2. Ibidem, c.708-710.
3. Ibidem, c.709.
4. Ibidem, c.710-711.
5. Ibidem, c.716.
6. Ibidem, c. 721-722.
7. Ibidem.
8. Ibidem, c.723.
9. Ibidem, c.726-729.
10. Ibidem, c.755.
11. Ibidem, c.726-729.
12. Ibidem, c.724.
13. Ibidem, c.725.
14. Ibidem, c.753-754.
15. Ibidem, c.755.
16. Ibidem.
17. Ibidem, c.753.
18. Ibidem, c.743.
19. Ibidem, c.772.
20. Ibidem.
21. Ibidem, c.774.

Articol publicat în „*Securitate națională, politică de apărare și istorie militară în România la sfârșit de mileniu*”, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară și Fundația Inițiativa de Dialog Euro-Atlantic, Editura VIFLAROM, București, 2000, p.299 – 303.